

KRUNO
KARDOV

-
**AUTONOMNA
PROIZVODNJA
PROSTORA**
-

PULSKA GRUPA (UR.), GRAD
POSTKAPITALIZMA, CENTAR ZA
ANARHISTIČKE STUDIJE, ZAGREB,
2010., 239 STRANICA

Knjiga *Grad postkapitalizma* zbornik je radova, odnosno izlaganja s istoimenog skupa koji se u organizaciji Pulske grupe u kolovozu 2009. godine održao u sklopu festivala Media Mediterranea u Puli. Skup je okupio četrnaest različitih organizacija, neformalnih inicijativa i istraživačkih kolektiva radi podjele iskustava i eksperimentalnih tehnika u proizvodnji urbanog prostora, kao i osmišljavanja budućeg razvoja napuštenih vojnih zona u Puli. Svima okupljenima zajedničko je naglašavanje životnog iskustva u planiranju i promišljanje stvarnih potreba lokalne zajednice, odbijanje ustaljenih obrazaca centraliziranog prostornog planiranja i prihvaćanje neformalnog korištenja prostora, bilo kao trajnog eksperimenta ili kao puta k sudioničkom upravljanju. Tako je parola „ni s državom, ni s tržištem“ cijelo vrijeme latentno prisutna. U tom bi smislu određenu vrstu teorijskog sidrišta većine izlaganja mogli pronaći u idejama Henria Lefebvrea i autonomističkog marksizma i pokreta. Iako se radovi dobro oslanjaju jedni na druge oko promišljanja

problema prenamjene vojnih prostora u Puli, neki imaju veću kreativnu ili praktičnu vrijednost. Ovdje nije potrebno posebno objašnjavati koncept militantnog istraživanja, koji je prisutan već nekoliko desetljeća, a koji izlaže grupa Observatorio Metropolitano iz Madrida, ideju mnoštva, koju primjenjuje Multiplicity iz Milana ili pak općeg koncepta prava na grad, koji razjašnjava Metrozones iz Berlina. S druge strane, primjena ideje međuvremena, kao i njeno daljnje razvijanje, za koju se zalaže rotterdamsko-beogradska skupina Stealth.unlimited, vrlo je zanimljiva i čini se plodonosnom. Riječ je naime o vremenu između prijašnjeg i budućeg namjene, kada funkcija još nije definirana i kada je prostor otvoren za eksperimentiranje i neformalno korištenje. Budući da se tom vremenu ne priznaje vlastita egzistencija, nego prebiva u pravnoj pukotini, grupa se zalaže za neku vrstu institucionalizacije privremenosti – „javno vrijeme u prostoru“. Prihvaćanje takva strateškog okvira za daljnje djelovanje i zahtijevanje petogodišnjeg izostanka službenih planova za bivši vojni prostor Muzila značajno je ne samo zbog sprečavanja moguće privatizacije toga dragocjenog urbanog resursa, nego i zbog specifičnih karakteristika svih vojnih prostora. Naime, centralizirani, hijerarhijski uređeni i zatvoreni vojni-sigurnosni sistem ostavlja svoj otisak na lokalnoj zajednici i nakon fizičkog napuštanja vojnih objekata. Njihova izvorna namjena i korištenje nisu definirani tako da uzimaju u obzir lokalne uvjete, nego su rezultat centralnog planiranja u obrambene svrhe šireg državnog teritorija, u ovom slučaju ili Austrijskog Carstva ili kasnije Jugoslavije. Pravi razlozi postojanja i namjene prostora mogu se stoga vidjeti tek iz udaljenog centra prema kojemu je orijentiran.

Takva konfiguracija i uključenost u širu prostornu mrežu rezultira izdvojenosti iz lokalne zajednice, i to ne samo u smislu izdvojenosti iz lokalne infrastrukture, nego i u smislu odsutnosti iz kognitivne mape lokalnog stanovništva. Iz tih razloga vojni prostori najčešće nisu uspjeli razviti nikakvu vlastitu simboliku, nikakvo kulturno značenje tijekom svog izvornog korištenja ili su, u najboljem slučaju, tek predmet nevjerojatnih priča i teorija zavjere, što je element „fantastične geografije“, kako ju je prije nepunog stoljeća nazvao Joseph Konrad. Kao prvi i nuždan korak nameće se, prema tome, upoznavanje stanovništva i kreiranje svijesti o tome da su to sada lokalni prostori. U tom procesu Pulska je grupa odigrala dragocjenu ulogu pokretanjem organiziranih izleta građana u bivšu vojnu zonu pod parolom „Muzil treba prvo otvoriti, pa upoznati, a tek onda planirati“. Inzistiranje na odgodu prostornih planova stoga je neizmjerljivo važno, jer se neformalnim korištenjem različitih društvenih aktera omogućuje stvaranje prvotnog zajedničkog životnog iskustva. Pozitivne primjere takvog korištenja (bilo da je u pitanju kasarna Karlo Rojc, otok Katarina ili pojedine vojne utvrde) Pulska je grupa u knjizi u više tekstova dobro dokumentirala, no u tom dokumentiranju su izostavljeni negativni slučajevi. Riječ je, primjerice, o činjenici da su se ulazi na objektima na Katarini zazidali kako bi se spriječile devastacije, da pojedine pulske utvrde služe kao odlagališta smeća (neke od njih su upravo građanske inicijative poslije očistile i počele koristiti za vlastite aktivnosti) te da su pojedine utvrde oštećene zbog krađe klesanog kamena. Čini se da je dokumentiranje i promišljanje i takvih negativnih primjera važno, jer nam oni govore da se na te objekte i prostore tada još nije gledalo

kao na sastavne dijelove njihove životne sredine. Ono također govori i da su neka od prvih istraživanja tih prostora bila potaknuta stjecateljskim duhom pojedinca, željom za profitom i pljačkom. Tek imajući na umu takve primjere postaje jasnom razlika između zajedničkog korištenja ili komunala, za koji se Pulska grupa zalaže, i ovakvih slučajeva obilježenih izostankom zajedničkih vrijednosti i bilo kakvih pravila.

Na kraju valja nešto reći i o terminu postkapitalizam koji se upotrebljava u knjizi i spominje u naslovu. Kao opis projekta termin se čini preambicioznim, a kao opis sadašnje situacije čini se pak preuranjenim. Današnji napušteni vojni prostori i veliki industrijski kompleksi zapravo pripovijedaju istu priču, oni su materijalni podsjetnik na kolektivne pothvate i prevladavajuću društvenu organizaciju koja nestaje. U tom smislu tekstove i aktivnosti različitih inicijativa u ovoj knjizi možda treba promatrati kao rad na privremenom i nedovršenom stanju alternativnog društvenog uređivanja. Ovo su dragocjeni trenuci jer obnavljaju utopijsku energiju. Stoga čak i da se projektom Brijuni rivijera pulski obalni pojas ponovno izolira, pretvori u turistički rezort i umreži s transnacionalnim centrima, lokalnoj će zajednici u trajno simboličko naslijeđe ostati ovo međuvrijeme u kojem su razvijali upravljanje zajedničkim prostorom i proizvodili nove oblike društvenosti.